14055 ـ ئىنساننىڭ دىنغا مۇھتاج بولۇشى

سۇئال

كىشلەر نىمە ئۈچۈن دىنغا مۇھتاج بولىدۇ؟كىشلەر ھاياتىنى تەرتىپكە سىلىش ئۈچۈن قانۇنلا كۇپايە قىلامدۇ؟

تەپسىلى جاۋاپ

مەدىھىيە ئالالاغا بولسۇن.

ئادەمنىڭ دىنغا بولغان ئىھتىياج ئۇنىڭ تۇرمۇشتىكى باشقا ھەرقانداق زۆرۈرىيەتلەرگە بولغان ئىھتىياجدىن چوڭدۇر ، چۈنكى ئادەم نىمىنىڭ ئالالاھنى مەمنۇن قىلدىغانلىقنى ،نىمنىڭ ئۇنى خاپا قىلدىغانلىقنى بىلىشكە موھتاج بولىدۇ.ئۇ ئۆزىنىڭ پايدا- مەنپەتىگە ھەركەت قىلىشقا ،ئۇنىڭغا زىيان سالىدىغان نەرسىلەردىن ساقلىنىشقا مۇھتاجدۇر.مانا بۇ ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلەرغا بولغان ئادىللىغى ۋە ئۇنىڭ بەندىللىرگە يوروق بىردىغان نوردۇر.كىشلەر بولسا ئۇلارنى نىمە قىلىش –قىلماسلىقنى ئايرىپ بىردىغان قانۇنلار(شەرئەت)سىز ياشىيالمايدۇ.كىشىدە ئىختىيارلىق بولغاچقا ئۇ ئۆزىگە نىمىنىڭ لازىم قىلدىغانلىقنى بىلىشى كىرەك ،پايدىلىقمۇ ياكى زىيانلىق ؟ئۇنى ياخشىلامدۇ ياكى بۇزامدۇ؟بۇ نەرسىلەرنىڭ بەزىللىرى تۇغما قابىلىيەت بىلەن بىلىندۇ،بەزىللىرى ئەقىل بىلەن بىر تەرەپ قىلىش ئارقىلىق بىلىندۇ،ۋە بەزىللىرى پەقەت ئەلچىلەرنىڭ يوليورۇقلىرى ۋە تەلىماتىدىن بىلىندۇ.(ئىسلام شەيخى ئىبنۇ تەيمىيەنىڭ ئەسىرى "تەدمىرىييە"گە (213 ،214ب)،"بەخىت ماكانىنىڭ ئاچقۇچى" 2 ج383 ب گە قاراڭ .

ئاتىزىمچى ،ماترىيالىزىمچى مەزھەپلەرنىڭ قانچىلىك تەسىرچان ۋە جەلىپ قىلارلىق بولىشتىن قەتئىنەزەر ،ۋە قانچىلىك پىكىر ئىقىمى ۋە نەزىريەرەرنىڭ بولىشىدىن قەتئىنەزەر ، شەخسىلەر ۋە جەمئىيەتلەر توغرا دىنىسز ھىچ ئىش قىلالمايدۇ،ئۇلار بەدەن ۋە روھنىڭ ئىھتىياجلىرغا قاۋاپ بىرەلمەيدۇ،بىر شەخس بۇ يوللارغا سىڭىپ كىرگەنسىرى ،جەزمەنكى ئۇ بىخەتەرلىكنى تىخمۇ تاپالمايدۇ،ئۇسسۇزلىقنى تىخمۇ قاندۇرالمايدۇ،ھىمدە توغرا دىندىن باشقا چىقىش يولى قالمايدۇ ،"ئەرنىست رەنەن"مۇنداق دەيدۇ: "بىز سۆيدىغان ھەرقانداق نەرسە يوقىلىشى مۇمكىن،ھەمدە ئەقلى تەپەككۇر ،ئىلىم پەن ۋە ساناەت مەۋجۇتلىغى ئاخىرلىشىشى مۇمكىن،بىراك دىنىنىڭ شالىلىنىپ كىتىشى مۇمكىن ئەمەس،بەلكى ئۇ ئادەمنى بۇ دۇنيا ئاساسى ھاياتىدا تار يوللارغا قىستاۋاتقان ماترىيالىستىك پىكىر ئىقىملەرنىڭ ساختا ئىكەنلىكىگە ئىسپات سۆپىتىدە قالىدۇ." "ئابدۇللا دەراز"نىڭ ئەسرى "دىن"غا قاراڭ (87)،"مۇھەممەد فەرىد ۋەجدى" مۇنداك دەيدۇ :دىن ئىددىيىسىنىڭ يوقىلىشى مۇمكىن ئەمەس ،چۈنكى ئۇ روھنىڭ ئەڭ يۇكسەك مايىللىغى ۋە ئۇنىڭ ئەڭ ئىسىل ھىسياتى ،بۇ مايىللىق بولۇش بىلەنئادەمنى ھۆرمەتلىك قىلىدۇ ،بەلكى بۇ مايىللىق ئىشىپ بارىدۇ ھەمدە ئادەمنىڭ دىنى تەبىئتى بولسا گۈزەللىك بىلەن سەتلىكنى پەرىقلەندۈردىغان ئەقلىگە ئىرىشكۈچە ساقلىنىپ قالىدۇ،بۇ تۇغما تەبىئەت ئۇنىڭ ئەقىل پاراسىتىنىڭ سەۋيەسىگە قاراپ ئىشىپ بارىدۇ " . (مەسدە روسسابىق87 ب).

ئەگەر ئادەم پەرۋەردىگارىدىن يىراقلاشسا ،ئۇنداقتا ئۇ ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە چۈشىنىش سەۋىيەسىگە ئاساسەن ئۆزىنىڭ پەرۋەردىگارىنى،ئۆزىنىڭ سۈپەتلىرىنى بىلمەسلىك دەرىجىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئۆزىنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ ئۆزگە پايدىلىق ياكى ناچار ئىكەنلىكىنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ بەختلىك ياكى نىمىنىڭ بەختسىزقىلىدىغانلىقىنى بىلمەسلىك ھەمدە ئۇنىڭ ئاستىرونومىيە ،ماتىماتىكا ۋەھاكازالارغا ئوخشاش ئاساسلىق ئىلىم پەنلەننى بىلمەسلىك دەرىجىسىنى تۇنۇپ يىتىدۇ،بۇ نوقتىدا، بىلىملىك ئادەم كىبىرلىك ھاكاۋۇرلۇق ھالىتىدىن كەمتەر ۋە گەپ ئاڭلايدىغان ھالەتكە ئۆتىدۇ،ھەمدە بۇ بارلىق بىلىملىرنىڭ كەيىندە ھەممىنى بىلىدىغان ،ھەممىگە دانا بىر زاتنىڭ بارلىقىنى ھەمدە تەبەتنىڭ كەيىندە بىر تەڭداشسىز قۇدرەتلىك ياراتقۇچىنىڭ بارلىقىنى تۇنۇپ يىتىدۇ.

بۇ ھەقىقەتەن ئىنساپلىق ئىزدەنگۈچىنى كۆرۈنمەسلەرگە ئىشىنىشكە ،بۇ توغرا دىننى ئىتراپ قىلىشقا ھەمدە ئىنسان تەبىئتى ۋە تۇغما تەبىئەتنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشوشقا ھەيدەيدۇ.ئەگەر بىر ئادەم ئۇنى قىلىشتىن مەغلۇپ بولسا ،بۇ ئۆزىنىڭ تۇغما تەبىئتىەە قارشى ماڭغان بولىدۇ ھەم گەپ قىلالمايدىغان ھايۋان دەرىجىسىگە چۈشۈپ قالغان بولىدۇ.

شۇڭا بىز تۆۋەندىكىچە خۇلاسە چىقىرىمىز :توغرا دىن يەنى بىر "ئاللاھ"غىلا ئىشىنىش ،ئۇنىڭغا ئۇ پەرەز قىلغان ئۇسسۇل بىلەن ئىبادەت قىلىش ئاساسىدىكى دىن بولسا ھاياتنىڭ كەم بولسا بولمايدىغان ئىلمىنتى ،ئەگەر ئادەم دۇنيالارنىڭ پەرۋەردىگارىغا ھەقىقى رەۋىشتە قۇلچىلىك قىلىشنى ،بەختكە ئىرىشىشنى ،بۇ دۇنيا ۋە ئۇ دۇنيا نىڭ قاپا مۇشەققەتتىدىن ۋە قاپالىرىدىن قۇتۇلۇشنى ئويلىسا ،ئۇ ئادەمنىڭ ئەقلى تەپەككۇرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن بۇ ئىنتايىن موھىمدۇر ،پەقەت مۇشۇ يول بىلەنلا ئەقىل ئۆزىنىڭ نەپسىنى قاندۇرالايدۇ،ئۇنىڭسىز ئادەم ئۆزىنىڭ ئەڭ ئالى غايىللىرنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ،ئۇ روھنى پاكلايدىغان ھىسياتلاننى تىزگىنلەشتىكى مۇھىم ئىلمىنىت،چۈنكى دىندىكى ئەڭ ئىسىل ھىسياتلار ئۇلارنىڭ نىشانىغا يەتكۈزىدىغان مۇنبەت تۇپراق ۋە تۈگىمەس بۇلاقنى تاپالايدۇ،

ئۇ ئىرادىنى كۈچەيتىش ،شۇنداقلا بىچارىلىك ،ئۈمۈتسىزلىك ئامىلنى قوشۇشقا ئەڭ چوڭ ھەركەتلەندۈرگۈچى ۋە كۈچ بىلەن تەمىنلەشتىكى ئەڭ مۇھىم ئامىلدۇر.بۇنىڭغا ئاساسەن ئەگەر ئادەم تەبىئتىدە ئجتىمائىدۇر دەيدىغان ئادەم بولسا ،بىز ئادەم تەبىئتىدە دىندادۇر دىيشىمىز لازىم .(مەسدەررۇسسابىق98،84ب گە قاراڭ .)چۈنكى ئادەمدە ئىككى كۈچ بار يەنى :بىلىم ۋە ئىرادە كۈچىدىن ئىبارەت .ھەمدە ئۇنىڭ ئاخىرقى بەختى ئۇنىڭ ھەر ئىككىسىگە ئىرىشكەنلىكىگە باغلىق ،تولۇق بىلىم پەقەت تۆۋەندىكىلەرنى بىلىش بىلەنلا ئىرىشىلدۇ :

1ئاللاھنى يەنى ئادەمنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈگەن ،ئۇنىڭغا نىئمەتلەرنى بەرگەن ياراتقۇچىسى ۋە رىزىق بەرگۈچىسنى بىلىش.

2-ئاللاھنىڭ ئىسىم سۈپەتلىرنى ،ۋە بۇلارنىڭ بەندىللەرەە بولغان تەسىرنى بىلىش.

3-ئاللاھ بىلەن ئالاقە قىلىشنىڭ يولنى بىلىش.

4-بۇ يولنى ۋە ئۇ باشلاپ بارىدىغان كاتتا نىئمەتلەرنى بىلىشتىن توسايدىغان توسالغۇلارنى بىلىش.

5-ئۆزۈڭنى ھەقىقەتەن بىلىش ھەم روھىڭنىڭ نىمىگە موھتاجلىقنى ،ئۇنىڭغا نىمىنىڭ ياخشى ۋە نىمىنىڭ ناچار ئىكەنلىكى ،شۇنداقلا كەمچىلىك ۋە ئەتىپلىرنى بىلىش.

بۇ بەش بىلىش ئادەمنىڭ كەمچىلىكلىرنى مۇكەممەللەشتۈردۇ.بىلىم ۋە ئىرادە كۈچنى مۇكەممەللەشتۈرۈش پەقەت ئاللاھنىڭ

بەندىللىرى ئۇستىدىكى ھەق ھوقۇقلىرغا دىققەت ئېتبارىنى بەرگەندە ھەمدە ئۇلارنى ئىخلاس بىلەن ئىجرا قىلغاندا ،ئۇنىڭغا مەھكەم يېپىشقاندىلا ۋە ئاللاھنىڭ نىئمەتلىرگە شائىت بولغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ .بۇ ئىككى كۆچ پەقەت ئاللاھنىڭ ياردىمى بىلەنلا مۇكەممەللىشىدۇ،شۇڭلاشقا ئىنسان ئاللاھنىڭ ئۆزلىرنىڭ يىقىن دوسلىرىنى يېتەكلەيدىغان توغرا يولغا يېتەكلىشىگە مۇھتاج."پايدىلار"18 –19ب گە قاراڭ.

بايام بىز توغرا دىننىڭ ئادەمنىڭ يوشۇرۇن

كۆچىگە يول كۆرسىتىدىغان ئىلاھى ياردەم ئىكەنلىگىنى بىلدوق،شۇنىڭ بىلەن بىز دىنىنىڭ يەنە بىر جەمىئەتنى قوغدايدىغان قالقان ئىكەنلىگىنى بىلىمىز ،چۈنكى ئىنسان ھاياتى پەقەت جەمىئەتنىڭ ئەزالىرى ئارىسىدا ھەمكارلىق بولغاندىلا كۆچلۈك بولىدۇ .بۇ ھەمكارلىق ئۇلار ئارىسىدىكى موناسىۋەتلەرنى تەرتىپكە سالىدىغان بىر تۆزۈم بىلەنلا ئىشقا ئاشىدۇ.ئۇلارنىڭ مەجبۇرىيەتلىرنى بەلگۈلەپ بىردىغان ،ئۇلارنىڭ ھەق ھوقوقىنى قوغدايدىغان بۇ تۆزۈم بىرسىنىڭ بۇ تۆزۈمدىن ھالقىپ كىتىشىنى توسىدىغان ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشكە رىغبەتلەندۈرىدىغان بىر خىل كۆچكە ،ئادەملەرنىڭ يۈرىكىگە ئىغىرلىق سالىدىغان ،ئۇلارنىڭ چەكلىمىللىردىن ئۆتۈپ كىتىشتىن ساقلايدىغان كۆچكە مۇھتاج بولىدۇ .بۇ كۆچ زادى نىمە؟ مەن دەيمەنكى ،زىمىن يۈزىدە بۇ تۆزۈمنىڭ ھۆرمىتىنى قوغداش،قەمىئەتنىڭ ئۇيۇشىشى ۋە ئۇنىڭ تۆزۈمنىڭ مۇقۇملىقىنى كاپالەتكە ئۇيغۇن كىلىش ھەمدە تىنچلىق ۋە بەخەتەرلىك تەمىنلەشتە دىنىنىڭ كۆچكە باراۋەر كىلىدىغان كۆچ يوق .بۇنىڭ سەۋەبى ئىنسان باشقا بارلىق جانلىقلاردىن ئۆزنىڭ ئىختيارى ئىش –پائالىيەتلىرى كۆرگىلى ياكى ئاڭلىغىلى بولمايدىغان يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى تەربىيەلەيدىغان ۋە ئۇنىڭ بەدەن ئەزالىرنى يېتەكلەيدىغان دىنى ئەقىدە بىلەن باشقۇرلۇشتا پەرىقلىنىدۇ .

ئىنسان چوقۇم مەيلى ئۇ دۇرۇس بولسۇن ياكى بۇزوق بولسۇن ئۆز ئەقىدىسى بىلەن يېتەكلىنىدۇ.ئەگەر ئۇنىڭ ئەقىدىسى دۇرۇس بولسا ،باشقا بەر قانداق نەرسە ھەم دۇرۇس بولىدۇ،لىكىن ئۇ بۇزۇق بولسا،باشقا بەر قانداق نەرسە ئوخشاشلا بۇزۇق بولىدۇ. ئەقىدە ۋە ئىشىنىش ئادەمنى تەرتىپكە سالىدىغان ئىككى نەرسىدۇر كۆپ ھاللاردا كۆرىۋاتقىنىمىزدەك ،ئۇلار توۋەندىكىچە ئىككى خىل بولىدۇ:

–پەزلەت ۋە ئادەملىكنىڭ قىممىتىنى ۋە باشقا ئالىقاناپ روھلارنى ئۆزلىرنىڭ پىرىنسىپىغا زىت ئىش قىلغاندا ،گەرچە ئۇلار قىسمەن جازادىن ئەپۇ قىلىۋېتىلگەن بولسىمۇ ،خىجىللىق ھىس قىلدۇرىدىغان مەنىۋى قىممەتلەرگە ئىشىنىش .

–ئاللاھقا ئۇنىڭ ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى ۋە يۈرەكلىرىمىزدىكىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ھەمدە مەخپىيەتلىكلەر ھەمدە تىخىمۇ يۇشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ئىشىنىش،شەرىئەتنىڭ كۆچى ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرى، توسۇقلىرنى ئاساس قىلىدۇ،ھەمدە ئادەمنى ئاللاھنىڭ ئالدىدا تارتىنىش ھىس قىلدۇرىدۇ ،ياكى ئۇنىڭغا بولغان موھاببەت بىلەن ،ياكى ئۇنىڭدىن قورقۇپ ۋە ياكى بەر ئىككىلىسى بىلەن ،شۈبھىسىزكى ئەقىدىنىڭ بۇ تۈرى ئىككىسى ئىچىدە كۆچلىكرەكى بولۇپ ،ئىنسان قەلبىگە تەسىرى تىخىمۇ چوڭ بولىدو،ئۇ كۆڭۈل خايىشلىرىنىڭ بورانلىرى ۋە ھىسيات ئۆزگۆرىشلىرنى توسۇشقا تىخىمۇ ماھىردۇر ،ھەمدە ئوموم ۋە سەرخىل قەلىپلەرگە تىخىمۇ تەسىرى باردۇر.

مۇشۇ سەۋەبتىن ،دىن ئادەملەرنىڭ باراۋەرلىك ۋە ئادىللىق ئاساسىدا ئۆز ئارا مۇئامىلە قىلىشتىكى ئەڭ ياخشى كاپالەت،شۇڭا ئۇ بىر ئىجتىمائى زۆرۆرىيەت،دىنىنىڭ ئۈممەتكە بولغان موناسىۋىتى ،يۈرەكنىڭ بەدەنگە بولغان موناسىۋىتىگە ئوخشىتىش ھەيران

قالارلىق ئىش ئەمەس ،بۇ كۈنلەردە دۇنيادا نۇرغۇنلىغان دىنلارنىڭ بارلىغىنى بىلىمىز ،ھەمدە ھەر بىر خەلىقنىڭ يېپىشىپ ماڭىدىغان دىنى بار،ئىنسان روھىنىڭ ئارزۇ ئارمانلىرىنى قاندۇرىدىغان توغرا دىن قايسى؟توغرا دىنىنىڭ يوليورۇقلىرى قانداق بولىدۇ؟دوكتور"مۇھەممەد بىن ئابدۇللا
بىن سالىھ سەھىم"نىڭ ئەسىرى "ئىسلام ئاساسلىرى ۋە مەنبەلىرى" دىن ئېلىندى.